

A Nemzeti Filharmonikusok hangversenye *Erkel–Dubrovay–Csíky–Kodály* Pesti Vigadó, 2018. május 24.

Vashegyi György és a Nemzeti Filharmonikusok találkozása mindig izgalmas esemény. Különösen az egy reprezentatív magyar zenei est keretében, amelyen két magyar „klasszikus”, a Hunyadi-nyitány és a Háryszvit, fog közre két, úgyszólván napjainkban keletkezett, ám majdan bizonyosan a klasszikusok közé számító művet.

Egy-egy ilyen találkozásnak nyertesei az előadók, hiszen zenekar és karmester is a maguk legsajátabb világából szükségképpen kilépnek: a karmester, akit elsősorban a régi zene historikus előadásának avatott és nemzetközileg számon tartott tolmácsolójaként ismerünk, más, főként a XIX-XX. század zenei világában otthonos együttessel kell próbára tegye önmagát és megvalósítania azt a módot, ahogyan a zenéhez közelít, a zenekarnak pedig a már sokszor megszólaltatott műveket is újra kell olvasnia és azokat az új olvasatban hitelesen és meggyőzően megszólaltatni. A mostani, Vigadóbeli hangverseny során karmester és hangszeresek kapcsolatából mindvégig érződött: a szó teljes értelmében vett találkozás maradéktalanul létrejött.

Nem utolsósorban nyertesei az ilyen találkozásnak a megszólaló zene-művek, jelen esetben az említett magyar klasszikusok, hiszen egészen új fényt kapnak ebben az interpretációban, és a kortárs kompozíciók, amelyek most keresik a leírt kottából hangzó valósággá válás, a hiteles megszólalás útját, és még keresik az utat a közönséghez. A zajos sikerből, az előadóknak és a jelen lévő alkotóknak bőven kijutó elismerésből következtetve bizvást elmondható: már meg is találták.

Vegyük sorra az elhangzott műveket!

Ha úgy hisszük, a *Hunyadi László nyitányát*, mint sokszor hallottat, már jól ismerjük, tévedünk. Gondos és aprólékos kottaolvasás, a tempók, dinamikai váltások, a szólamarányok valóban patikamérlegesen történő kikeverése (amelynek egy mindenkor kiegyenlített és telt zenekari hangzás a végeredménye, olyan helyeken is, ahol a középregistter gyakorta elsikkad), a motívumok, motívumizék értelmező megszólaltatása, amely semmilyen részletet nem bíz a nagyvonalú és lendületes ecsetkezésre, hanem kidolgoz és értelmez, sőt, ahol minden egyes hangnak is önálló élete van (nagyon szép hangindítások tanúi lehettünk, akár szólóállásokban, akár tutti), tehát – bármiféle, jó értelemben vett – rutinra hagyatkozás helyett a minden részletre kiterjedő műgond jellemezte ezt az interpretációt, amely ugyanakkor nem vezetett szétaprózottsághoz, *Vashegyi György* és a keze alatt muzsikáló együttes nem veszett el a részletekben, hanem elejétől végéig egyetlen hatalmas, a feszültséget

mindvégig fenntartó ívvé állt össze Erkel Ferencnek ez a remekműve. Hogy mennyire remekmű, épp egy ilyen differenciált előadásban tűnik ki igazán. Amit még ki kell emelnünk, a fortissimóval való mértékletes gazdálkodás, anélkül, hogy erejét veszítette volna a zenekari hangzás: Vashegyi távol tartotta a művet egy olyanfajta katonazenei harsányságtól, amelynek veszélye különben a partitúrában néhol benne van.

A koncert második száma **Dubrovay László** *gordonkaversenye* volt. Ez a klasszikus formaelvekben gondolkodó, ámde a szó minden értelmében modern kompozíció 2013-ban készült, ősbemutatójára egy évvel később, Várdai István szólójával és a Zuglói Filharmónia zenekarával került sor. Azt az előadást is Vashegyi György vezényelte (<http://zeneakademia.hu/klasszikus/-/program/zugloi-filharmonia-20140329-1530>).

A mostani koncerten a szólógordonka szólamát viszont egy másik, ugyancsak kivételes előadóművész, *Rohmann Ditta* játszotta. Dubrovay László – bátran mondhatjuk így, egy hetvenen túli komponista esetében – kései stílusában a korábbi évtizedek eredményeinek szintézise mellett meghatározó szerepet játszik a magyar hangvétel. Minden keresettség nélküli, valóban anyanyelvként megszólaló hang ez, méghozzá nem valami évtizedekkel ezelőtt megmerevedett, holt nyelv felelevenítéseként, újratanulásaként (abban a nyelv-állapotban, ahogyan mondjuk Bartók-tól és Kodálytól, vagy az őket közvetlenül követő nemzedékektől átvette volna Dubrovay). Nem, úgy mutatkozik meg ez a magyar jelleg – még ha itt-ott rá is ismerhetünk előképekre, öröklött intonációkra –, mint élő nyelv, a XXI. század zeneszerzőjének teljes eszköztárát és mondanivalóját befogadni és kifejezni képes közeg. A zeneszerző hatalmas zenekart vonultat fel és aknáz ki rendkívül sokoldalúan és mégis homogén módon, a vonósok mellett nagy fúvós és ütős karral, hárfával és cselesztával. Klasszikus formálásmódokat említettünk: első tétele szonáta-, a második triós, a harmadik rondóforma. Ezek a zenei formák nem csupán a „versengés” és virtuóz megmutatkozás keretétül szolgálnak (a virtuozitás szólistára és zenekari szólamokra egyaránt érvényes), hanem karakterek sokaságának felvonultatására, kontrasztálására is, a hangvétel hol komoly, helyenként súlyos, olykor fojtottan izgalmas, a nyitótétel végén töprengően elcsöndesedő, máskor visszafogottan bensőséges vagy épp kitarulkozóan szenvedélyes (nem zenei intonációjában, hanem érzelmi attitűdjében Csajkovszkijra emlékeztető), mindenekelőtt a fináléban pedig kirobbanóan életteli. A kompozíciós eszköztár egyik jellegzetes, gazdagon és inspirálten alkalmazott építőköve a felhangrendszer – a szólócselló virtuóz flageolet-játékában kibontakoztatva.

Dubrovay László művét kortársa és kortársunk, **Csiky Boldizsár**, az előbbi gordonkaversennyel jószerivel egyidőben keletkezett darabja követte: *Az Erdélyi rapszódia* című nagyzenekari kompozíció a Marosvásárhelyi Filharmónia felkérésére készült, ők is mutatták be 2012-ben,

a zeneszerző 75. születésnapja tiszteletére rendezett koncerten, *Vasile Cazan* vezényletével. A születésnap alkalmából a helyi Népújság 2012. október 12-én hosszabb interjút közölt a zeneszerzővel, Nagy Miklós Kund tollából (<http://www.e-nepujas.ro/op/article/csiky-boldizsar---75>), melyben a beszélgetőtársak a rapszódia-műfajmeghatározást értelmezik. E sorok írója számára az *Erdélyi rapszódia* elsősorban a kifejezés ógörög jelentésének megvalósulása-beteljesülése: amikor is a zeneszerző-rapszódosz közvetíti az elődöktől őrzésre átvett hagyományt, továbbadja a reá bízott üzenetet. Csíky Boldizsár ebben a művében – Szabolcsi Bence szavával – a tragikus kelet-európai rapszódosz felelősségét vállalja-viseli. (Szabolcsi maga az idős Liszt zenéjére vonatkoztatja metaforáját.) Természetesen igaz a koncert műsorlapjának megfogalmazása: „A »Rapszódia« címadást a nagyon ellentétes hangulatok váltakozása és ezek velejárója a gyakori tempóváltás is indokolja.” Alaphangját az az egyszerre heroikus és tragikus, szenvedélyes és szenvedő, lehajló kisszeptimel induló majd lépcsőzetesen visszakapaszkodó dallamfordulat (téma) adja meg, amellyel a kompozíció berobban a koncertterem világ és a világ (egy, a magyarság létkérdései iránt gyakorta érzéketlen világ) virtuális terébe, és amelyet, a befejezéshez közeledve, ismét megcsendít. „Ha meghallgat tőlem valamilyen darabot, a többség nagyon feszült és drámai is” – nyilatkozta a zeneszerző Csűrös Csilla mikrofonja előtt („Történet hangszerelve”, Kossuth Rádió, 2017. december 2. <https://www.mediaklikk.hu/cikk/2017/11/28/csiky-boldizsar-tortenete-hangszerelve/>).

A Vigadóbeli koncerten felhangzott mű, Csíky Boldizsár világának e jellegzetes darabja is oly sajátos ellentétben van a szelíd, szerény, halkszavú emberrel, aki a közönség ünneplését fogadta, aki a rádióban nyilatkozott, és aki belső békéjét vélhetőleg a kimondott, nyilván hirdett igazságokba vetett hitéből és az *el nem hallgatás* tiszta lelkiismeretéből is meríti.

Két nagy kortárs mű méltó megszólaltatása után, a koncert befejező számaként következett *Kodály Zoltán Hány János-szvitje*. Ahogyan a *Hunyadi-nyitány* Vashegyi-féle interpretációja esetében, úgy itt is igaz: nem egy sokszor játszott mű előadásának kialakult hagyományaiból, hanem új, friss olvasatából indult ki a karmester. Az új olvasat esetenként egybeesett a régebbiekkal (amikor is régi és új kölcsönösen hitelesítik egymást), máskor tempó- és lélegzetvételnél, hangszínekben és szólamarányokban egyéni megközelítést hozott. Az előadás minden pillanata arról győzhetette meg a hallgatót, karmester és zenekar maradéktalanul érzik és értik egymást, mégis, talán a zárószám-helyzetből (a kifáradásból) adódóan az a benyomásunk támadhatott, mintha most épp nem egészen úgy szólalt volna meg minden, ahogyan elképzelték. Talán az a spontaneitás is hiányzott, amely az Erkel-művet oly meggyőzővé, magával ragadóvá varázsolta.

A koncertműsor összeállítása maga is, lehet, hogy tervezett, de az is, hogy nem szándékolt üzeneteket hordozott. Üzenetként fogalmazódott meg maga a keret, a történelmi távlat, a magyar zenés színpad és szimfonikus zene Erkeltől Kodályig, 1830 tájától 1930 tájáig ívelő évszázada, ahol az ívek, íme, biztos tartópilléreken nyugszanak. A másik üzenet avagy tanulság: a mai zene kodályi gyökereinek felmutatása. Jólehet Dubrovay László és Csíky Boldizsár is, mintaként és kiindulópontként inkább Bartókra hivatkozik, Kodály-inspirációjuk – miként a Bartók- és Kodály-zene egy-gyökerűsége és a kettejüköt alkotói értelemben is összefűző jellegek sokasága – nagyon is nyilvánvaló.

Ezt felfedezni vagy újból meghallani: külön nyereség a Vigadó aznap esti közönségének.

Köteles György

A Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola

**Jubileumi hálaadó hangversenye
30 éves fennállásának ünnepe alkalmából**

**2018. április 22-én
a Budai Ciszterci Szent Imre templomban**

*„...hogy tegnap azt mondbattam: úgy legyen,
és ma is kiálthatom: úgy legyen, és holnap és
holnapután és azután is akarom énekelni, hogy
úgy legyen! Hála légyen, Uram, hála légyen!”*

Műsoron: 30 év legemlékezetesebb kórusművei.

Fellépnek: Az iskola jelenlegi kórusai, volt növendékei,
a Gemma énekegyüttes,

A Voces Iuvenes kamarazenekar
és meghívott hangszeres művészek.